

ЖЕЉКО НИНЧИЋ*

Министарство унутрашњих послова
Београд

UDC: 343.98

Прегледни рад

Примљен: 07.10.2021

Одобрен: 23.11.2021

Страна: 77–89

DOI: 10.51738/Kpolisa2021.18.2p.1.06

КРИМИНАЛИСТИЧКО – ФОРЕНЗИЧКА ОБРАДА МЕСТА КРИВИЧНОГ ДОГАЂАЈА

Сажетак: Свако лице које врши кривично дело настоји, како да прикрије своју криминалну активност тако и да на месту извршења уклони трагове који би били инкриминишући за њега и могли га довести у везу са кривичним делом. Ипак, поред таквих настојања место на коме се догодио одређени криминални догађај, у већини случајева, представља место на коме је могуће пронаћи различите врсте трагова и предмета кривичног дела. Већина тих трагова и предмета, најчешће, воде порекло и у вези су са конкретним кривичним делом. Међутим, ту се могу пронаћи трагови и предмети који нису у вези са конкретним кривичним делом и учиниоцем, или представљају неку даљу везу али нису од пресудног значаја за његово расветљавање. Решавање такве дилеме, подразумева утврђивање релевантног односа између трагова и предмета пронађених на месту кривичног догађаја и кривичног дела, односно његовог учиниоца. У том случају, криминалистичка (форензичка) обрада места кривичног догађаја представља активност која је од пресудног значаја за утврђивање правно релевантних чињеница и успех кривичног поступка.

У раду се разматрају специфичности криминалистичко – форензичке обраде места кривичног догађаја. Указује се на постојање различитих врста трагова на месту кривичног догађаја и истиче значај њиховог проналаaska, фиксирања, тумачења и паковања. Посебно се наглашава неопходност утврђивања узрочно последичних веза пронађених трагова и предмета са конкретним кривичним делом и учиниоцем, односно њихов доказни кредибилитет у контексту исхода кривичног поступка.

Кључне речи: место кривичног догађаја, трагови, обрада места кривичног догађаја.

* zeljko.nincic@gmail.com

Увод

Савремени услови развоја криминалитета, нажалост, условљавају свакодневно вршење одређених криминалних радњи. Њихово решавање, у смислу утврђивања чињеница и разјашњења свих околности које су довеле до криминалног догађаја почиње али и зависи, у великој мери, од самог почетног ангажовања органа за заштиту закона (полиције и тужилаштва, пре свега) на обради самог места кривичног догађаја. Обрада места кривичног догађаја („обрада лица места”), подразумева предузимање различитих криминалистичко – оперативних мера и радњи, односно форензичких метода и средстава којима се прикупљеним информацијама и подацима, траговима и предметима пронађеним на месту и у вези кривичног догађаја, даје доказни кредибилитет. Због тога, ова активност представља есенцијални корак од кога зависи ефикасност расветљавања и доказивања кривичног дела, односно успех самог кривичног поступка.

По својој суштини, криминалистичко – форензичка обрада места кривичног догађаја представља начин да се, применом различитих метода и мерљивих параметара, идентификују одређене везе појединца или групе лица са местом кривичног догађаја, пронађу предмети и трагови кривичног дела, утврде њихове узрочно – последичне везе и доведу у одређену мисаону кохерентност, односно документују чињенице које су од пресудног значаја за кривични поступак.

Због тога, обрада места кривичног догађаја је активност индицијалног карактера, пошто идентификација трагова и предмета кривичног дела на месту кривичног догађаја, њихово повезивање са другим чињеницама у једну, јединствену целину, представљају и „смернице” за предузимање других криминалистичко – оперативних мера и радњи, које заједно треба да резултирају правно релевантним чињеницама, односно доказима значајним за кривични поступак.

Место кривичног догађаја и његове специфичности

Под местом догађаја, подразумева се место где је извршилац кривичног дела, прекршаја или другог догађаја предузео радњу или је био дужан да је предузме, место где је наступила последица, као и свако друго место где се могу пронаћи трагови и предмети (Правилник о полицијским овлашћењима 2019, чл. 58.). То је место извршења радње и место наступања последице догађаја, који је основ за сумњу о кривичном делу и свако друго место на коме се налазе предмети и трагови подобни за доказивање кривичноправно релевантних чињеница, у вези са њим. Међу криминалистима, са истим значењем, употребљава се појам *лице места* (Жарковић, Лајић и Ивановић 2010, 73).

Место кривичног догађаја, представља полазну тачку за истражне органе у процесу утврђивања идентитета учуниоца и повезивања свих околности које су повезане са кривичним догађајем у стварању коначне „слике” онога што се

догодило на њему. По логици ствари, то би требало да буде место које ће нам дати највише информација, односно података о самом кривичном догађају. Међутим, треба имати у виду да прикупљање података није само прост збир одређених чињеница, већ прикупљање података мора представљати сазнајни процес, логичко повезивање чињеница које ће, након аналитичке обраде, резултирати исправним закључивањем (Nincic 2018, 198).

Место кривичног догађаја има одређене специфичности које, сасвим сигурно, одређују и редослед и начин предузимања мера и радњи органа који врше његову обраду, односно истрагу самог кривичног догађаја. *Прво*, свако место кривичног догађаја има своје уже и шире границе, које се одређују у зависности од самог кривичног догађаја. *Друго*, упоредо са одређивањем граница места кривичног догађаја, мора се вршити његово обезбеђење. Обезбеђење захтева ангажовање одређених ресурса, чији број зависи од величине зоне места кривичног догађаја и расположивих ресурса. *Треће*, на месту кривичног догађаја, могу се налазити лица којима је потребно указивање медицинске помоћи на лицу места или њихов транспорт у медицинску установу. *Четврто*, на месту кривичног догађаја могу се налазити оштећени (жртве) кривичног дела, потенцијални учиниоци, сведоци или друга лица која су се на месту кривичног догађаја затекли у различитом својству. *Пето*, место кривичног догађаја је прекривено различитим видљивим или голим оком невидљивим (микро) траговима и предметима кривичног дела, које је неопходно сачувати од оштећења и уништења. *Шесто*, место кривичног догађаја мора имати одређену „стазу кретања”, као део места кривичног догађаја за који се претпоставља да нема или има најмање материјалних трагова, која ће се користити за пролаз лица која, у одређеном моменту, морају бити у ограниченој зони места кривичног догађаја (хитна помоћ, ватрогасне и друге специјалне службе, лица која врше криминалистичко – форензичку обраду места кривичног догађаја...). *Седмо*, место кривичног догађаја мора имати одређено место за информисање (ван обележене зоне, али уз место кривичног догађаја) које служи за окупљање и договор лица која су ангажована на обради места кривичног догађаја. *Осмо*, место кривичног догађаја мора имати и посебно одређен простор – место привременог ограничења слободе кретања, такође ван обележене зоне али уз место кривичног догађаја, које се одређује за потребе проналажења и хватања учинилаца или проналажења трагова и предмета који могу бити употребљени као доказ. *Девето*, у зони око места кривичног догађаја, могу бити затечени или се касније окупити представници медија, родбина и пријатељи оштећених, знатижељни грађани и друга лица, која својим активностима могу ометати, спречавати или онемогућити правовремено предузимање свих неопходних мера и радњи на криминалистичко – форензичкој обради места кривичног догађаја, пре свега проналажење, фиксирање и паковање трагова и предмета. *Десето*, место кривичног догађаја може бити „оптерећено” лоше успостављеним ланцем руковођења (командовања), што се може одразити на предузимање мера и радњи на њему и у вези њега, односно на крајњи исход његове обраде.

Основне активности на месту кривичног догађаја

Приликом доказивања већине кривичних дела, криминалистичко – форензичкој обради места кривичног догађаја се придаје изузетан значај. Међутим, у којој мери ће она допринети коначном разјашњењу кривичног дела и откривању учинилаца, у великој мери зависи од понашања приликом доласка на место кривичног догађаја, односно од његовог благовременог и правилног обезбеђења.

Нажалост, још увек се догађа да се место кривичног догађаја не обезбеђује ни довољно ефикасно, ни довољно стручно и савесно, што отежава успешну криминалистичко – форензичку обраду места кривичног догађаја, али и целокупан рад на разјашњењу кривичног дела и откривању учиниоца. Ово, посебно, може представљати проблем уколико се на месту кривичног догађаја први нађу млађи униформисани полицајци који, углавном, још увек добро не разумеју природу, доступност или потенцијал физичких доказа на месту злочина (Adderley, Bondt and Townsley 2007, 313). Значај активности је утолико већи, јер се одмах по доласку и упоредо са његовим обезбеђењем, на месту кривичног догађаја врши и прикупљање обавештења о кривичном догађају, управо од овлашћеног службеног лица који први стигне на место кривичног догађаја.

Обезбеђење места кривичног догађаја, подразумева предузимање одређених мера и радњи како би се место кривичног догађаја и трагови на њему очували што је могуће више неизмењени од тренутка извршења кривичног дела, односно доласка првих овлашћених службених лица, па све док се на месту кривичног догађаја не појави екипа која ће вршити криминалистичко – форензичку обраду. У оба случаја, до доласка наведених лица, трагови су препуштени утицају спољних фактора (киша, снег, ветар, непозвана лица...) што, као последицу, може имати делимично или потпуно уништење трагова.

Одмах по доласку на место кривичног догађаја, врши се визуелни преглед места кривичног догађаја и утврђује да ли постоји непосредна опасност по личну безбедност и безбедност присутних лица. Уколико на месту кривичног догађаја има повређених лица, овлашћено службено лице позива хитну помоћ, указује прву помоћ у случају животне угрожености лица (чак и у случају ако тиме уништава материјалне трагове), претходно одређеном стазом кретања (да не би дошло до уништења или контаминације трагова) спроводи екипу хитне помоћи до повређених лица, указујући им на материјалне трагове на које могу наићи (код повређеног, на стази кретања...).

Даље, врши се одређивање граница места кривичног догађаја, односно простора на коме постоје потенцијални трагови који су у вези са кривичним догађајем и обележавање зоне постављањем или коришћењем већ постојећих физичких баријера. Уколико постоји дилема око величине те границе (зоне), потребно је одредити ширу. Месту кривичног догађаја, до доласка екипе која врши криминалистичко – форензичку обраду места кривичног догађаја, могу приступити само овлашћена службена лица која врше његово обезбеђење и

неопходне стручне службе (хитна помоћ, спасилачке екипе...). Њихово присуство и рад на месту кривичног догађаја, ипак, ремети изглед самог места мењајући његово првобитно затечено стање. При томе се деформишу и уништавају бројни трагови али и стварају нови, који немају везе са оним што се догодило на месту кривичног догађаја. Тиме место добија нови, измењени, изглед успостављајући другачији (нови) однос између трагова што може отежати касније разјашњење онога што се стварно догодило. Да би се структура места кривичног догађаја што мање изменила, све промене које се дешавају на њему је потребно забележити.

На месту кривичног догађаја, потребно је приступити прикупљању података у вези са догађајем. Процес прикупљања, подразумева коришћење различитих техника прикупљања у зависности од потребе и „статуса” извора из којих се подаци прикупљају, односно да ли су подаци јавно доступни или се ради о подацима који су њиховом „власнику” толико значајни па настоји да их учини тајним, недоступним ширем кругу корисника (Нинчић 2019, 83). Потребно је, уколико је могуће, утврдити ко су учесници а ко очевици кривичног догађаја, како би се предузеле мере да се ова лице не удаље. У супротном, нека од њих не би било могуће (или би било отежано) пронаћи, док би друга лица (сведоци), највероватније, избегла непријатности сведочења у кривичном поступку, или би спречавала разјашњење сопствене улоге у кривичном догађају. Због прикупљања ових података, неопходно је одредити зону привременог ограничавања слободе кретања тих лица. Прикупљањем ових података, потребно је сазнати да ли су на месту кривичног догађаја наступиле неке измене од настанка самог догађаја до доласка екипе која врши његово обезбеђење. Уколико је до таквих промена дошло, треба одмах посебно обележити оне трагове који су касније настали а који очигледно немају никакве везе са криминалним догађајем, као и све друге промене које су настале накнадно.

Такође, неопходно је предузимање мера за очување осетљивих материјалних трагова, односно заштите трагова од елементарних непогода и других утицаја (киша, снег, ветар, непозвана лица...) коришћењем одређених средстава (платно, картон, пластика и друга приручна средства), водећи рачуна да се трагови тиме не оштете или не униште. Потребно је имати на уму да, на месту кривичног догађаја, постоје и различити трагови који се тешко или никако не могу уочити голим оком (микротрагови), али се непажљивим кретањем у обележеној зони, лако могу уништити. Такође, неопходно је обезбедити да на месту кривичног догађаја не дође до померања и одношења предмета. Уколико дође до контакта са предметом, потребно је о томе обавестити екипу која врши криминалистичко – форензичку обраду. У том смислу, потребно је и тачно утврдити ко је све био на месту кривичног догађаја пре доласка овлашћених службених лица и утврђивања (обележавања) његових граница, како би се извршило уочавање и обележавање евентуалних трагова, које су та лица оставила.

О свим предузетим мерама и радњама на месту кривичног догађаја, овлашћено службено лице које је прво предузимало радње, обавештава руководиоца екипе за обраду места кривичног догађаја. Од предузетих почетних ра-

дњи и прикупљених обавештења, у великој мери зависе даље активности на обради места кривичног догађаја.

Криминалистичко – форензичка обрада места кривичног догађаја

Постоје три специфична, критична, питања која се јављају приликом одређеног кривичног догађаја. То су: препознавање места злочина и улоге лица која прва реагују; идентификација одређене стручности и проблем „проширене” експертизе; ефективна контрола сложених места злочина. Ова питања су аспекти управљања местом злочина који могу, директно, утицати на ефикасно процесуирање лица места, посебно у случајевима тешких кривичних дела. Због тога је обрада места кривичног догађаја, препозната као критична фаза форензичког процеса. Кључно је одржавање интегритета места кривичног догађаја, кроз управљање ангажованим особљем (Julian, Sally and James 2012, 26-27).

За већину места кривичног догађаја, може се рећи да „говоре и причају”. Као и свака прича, ова места имају ликове, заплете, почетак, средину и закључак. Међутим, за разлику од аутора који своје читаоце наводи на унапред одређени крај, у овом случају, од способности истражитеља да анализирају место кривичног догађаја зависи да ли ће се утврдити ко, шта, како и зашто управља „причом” са места кривичног догађаја. Да би се обезбедио одговарајући завршетак, односно хапшење и кривично гоњење учиниоца кривичног дела, истражитељи морају да схвате да исход зависи од исправности њиховог „увида” у динамику и начин понашања човека, учиниоца кривичног дела (Douglas, Corinne 1992,1).

Обрада места кривичног догађаја, јесте радња доказивања која се састоји од непосредног опажања промена на лицу места кривичног догађаја које предузима овлашћени орган, односно то је систем интелектуалних, реалних и инструменталних делатности које се примењују на основу одредби Законика о кривичном поступку, уз примену криминалистичко – техничких и тактичких метода и средстава који су усмерени на проналажење, обезбеђивање од уништења и фиксирање криминалистичких и правно релевантних материјалних информација (предмета, трагова кривичног дела, ситуације настале кривичним догађајем) за потребе евентуалног кривичног поступка (Симоновић 2004, 287). То је систем разноврсних криминалистичких радњи којима се на месту догађаја, непосредно или посредно, уз учешће стручних лица или употребом специјалних инструмената криминалистичке технике, опажају све битне околности наступелих догађаја, проналазе и у складу са криминалистичко – техничким правилима стручно обрађују трагови и предмети уз мисаону реконструкцију кривичног догађаја, а у циљу прикупљања и регистровања (кроз записник и његове криминалистичке прилоге – скице, фотографије, видео снимке и слично), свих криминалистички релевантних информација, ради разјашњења кривичног догађаја и прикупљања доказа (Алексић, Шкулић 2002, 63), доказа као чињеница на основу којих се од за то надлежног органа, утврђује постојање или непостојање чињеница чије је утврђивање у кривичном поступку неопходно (Бејатовић 2008, 274).

Обрада места кривичног догађаја, предузима се увек када се претпоставља да ће се непосредним опажањем и другим радњама открити и криминалистички расветлити чињенице и околности важне за кривични поступак. Обрада места кривичног догађаја и откривање трагова, физички докази, чињенице у вези са кривичним делом и друге појаве које указују на околности кривичног дела, су од одлучујећег значаја. „Снимање” стања на месту кривичног догађаја може пружити истражитељима податке, референтне тачке и доказе. Коришћење података који потичу са места кривичног догађаја, може бити веома распростањено током истраге. Због тога је потребно тражити и прикупити све материјалне доказе и побринути се да они буду адекватно чувани. Успех обраде места кривичног догађаја, не зависи само од неопходног професионализма лица која учествују у обради, већ и од делотворности алата и метода које се користе (Erzsebet 2020, 29).

Чињенице које би требало установити на месту кривичног догађаја су разноврсне и зависе од конкретног случаја. Основна сврха обраде места кривичног догађаја јесте: да се утврди да ли конкретан случај представља кривично дело за које се гони по службеној дужности или не; да се утврде битни елементи кривичног дела, место, време, начин, средства извршења, мотив и слично; да се утврде индиције на основу којих ће се идентификовати и пронаћи извршилац (уколико је непознат) и евентуални саучесници; да се открију, обезбеде, фиксирају и протумаче сви трагови који се нађу на лицу места, као и предмети с циљем прикупљања материјалних доказа за успешно вођење кривичног поступка или посредно личних доказа; да се утврди идентитет жртве, висина и значај последице по оштећеног, евентуални допринос жртве кривичном делу (виктимолошки фактор), да ли је у питању фингирање кривичног дела; да се провере већ прикупљени докази у кривичном поступку, уколико обрада има значај реконструкције (Кривокапић 2005, 473).

Из наведеног се, у ствари, виде два аспекта обраде места кривичног догађаја. *Први*, кривичнопроцесни, који се огледа у томе да се предузимањем одређених радњи приликом обраде места кривичног догађаја, настоје утврдити или разјаснити одређене, важне, чињенице у кривичном поступку. *Други*, криминалистички, који се огледа у настојању да у склопу разматрања једне просторно – временске дистанце одређеног кривичног догађаја, прикупе све релевантне информације које ће омогућити откривање и доказивање кривичног дела и хватање учиниоца. У том смислу, обавештења о кривичном делу и учиниоцу, подразумевају и сва она сазнања о чињеницама која могу бити од значаја за успешно вођење кривичног поступка а до којих смо дошли ванпроцесним начином прикупљања (Nincic 2019, 168).

Оно што је, у овом случају битно, јесте да је пре доласка екипе која ће вршити обраду места кривичног догађаја, униформисани полицајац, односно овлашћено лице које је прво дошло на место, већ „ставио” под контролу ситуацију и накнадно обавештава екипу шта је пронашао, о којој врсти жртве је реч и које су радње већ предузете на месту кривичног догађаја. Ове информације, екипи која врши обраду места кривичног догађаја, омогућавају да се, у извесној мери, припреми за оно што ће затећи по свом доласку. На овај начин ће

они, мање више, већ знати шта ће затећи на месту кривичног догађаја и моћи мирно да процене колики их посао чека (Sollie, Kop and Euwema 2017, 1593).

Након доласка екипе за криминалистичко – форензичку обраду места кривичног догађаја, приступа се самој обради места, која се мора обављати на високом професионалном нивоу. Зависно од врсте и тежине кривичног дела екипа коју, најчешће, чине јавни тужилац, криминалистичко – оперативни радник и радник криминалистичке технике (криминалистички техничар), се може проширити и стручњацима других профила, као што су лекар – специјалиста судске медицине или вештаци различитих профила.

У основи, криминалистичко – форензичка обрада места кривичног догађаја, обухвата: израду цртежа, односно скице места кривичног догађаја; израду фотодокументације места кривичног догађаја; проналазак и фиксирање, односно паковање различитих трагова, микротрагова и предмета кривичног дела, битних за разјашњење свих околности које су довеле до кривичног дела и откривање учинилаца; сачињавање записника, извештаја и службених белешки о пронађеним траговима, микротраговима и предметима кривичног дела, односно о свим активностима које су предузете на месту кривичног догађаја.

Криминалистичко – форензичка обрада места кривичног догађаја, може се посматрати кроз неколико фаза. Прва јесте информативна (вербална), кроз коју се прикупљају бројне криминалистички релевантне информације о кривичном догађају, углавном кроз комуникацију са овлашћеним службеним лицима која су прва била на месту кривичног догађаја и вођењем информативних разговора. Тиме се долази до основних информацијама о кривичном догађају на основу којих се, даље, усмерава обрада.

Статичка фаза криминалистичко – форензичке обраде места кривичног догађаја, представља део обраде у коме се врши тзв. оријентисање на месту кривичног догађаја, преглед места кривичног догађаја, проналажење, означавање, бележење, описивање трагова и предмета кривичног дела, као и фотографисање места кривичног догађаја и појединих детаља. Ту се описује изглед места догађаја, пронађени предмети и видљиви трагови, а потом се врши скицирање и фотографисање. Рад у овој фази се своди на преглед места кривичног догађаја и запажање општих услова у којима се одиграо кривични догађај. Ово је фаза у којој екипа врши обраду без додиривања и померања предмета и мењања стања на месту кривичног догађаја. Фаза се, популарно, назива фаза „са рукама у цеповима”.

Динамичка фаза представља активности којима је циљ фиксирање, осигурање и безбедно паковање трагова и предмета. Ово је фаза у којој екипа која врши обраду активно делује на месту кривичног догађаја, проузрокујући бројне промене кроз померање предмета са места и из положаја у којем су затечени, примењују се различити поступци проналаска и фиксирања, делује се на слабо видљиве трагове ради фиксирања, трагови се изузимају и пакују, по потреби се обављају различита ситуациона вештачења (на месту кривичног догађаја) и слично. Динамичка фаза заузима централно место у истрази кривичног дела јер од њених резултата зависи утврђивање правно релевантних чињеница, односно кредибилитет доказа и успех кривичног поступка.

Трагови на месту кривичног догађаја и њихов значај

На месту кривичног догађаја, у различитим облицима, појављују се разноврсни трагови и предмети као резултат извршеног кривичних дела. Од његове природе, начина, места и средства извршења, као и понашања и обазривости учиниоца приликом извршења кривичног дела, углавном и зависи који се трагови и предмети могу наћи на месту криминалног догађаја. Они су подложни променама, нестајању и уништењу. Суштински, реч је о материјалним променама узрокованим, наступелим кривичним догађајем, при чему избор метода њиховог откривања, установљења и обраде, мора бити примерен не само природи насталих промена, већ и њиховом значају, то јест, претпостављеној, препозатој или установљеној вези конкретног предмета, односно трага, са догађајем, као и начину и поступку доказивања те везе (Жарковић, Бјеловук и Кесић 2012, 158).

Због тога, место кривичног догађаја захтева да истражитељи буду „дијагностичари”. Они морају бити у стању да анализирају „порукe” које шаље место кривичног догађаја, да разумеју динамику људског понашања „приказаног” на месту кривичног догађаја. Такође, морају бити способни и да препознају различите манифестације понашања, тако да могу поставити права питања, да би се добили валидни одговори. У суштини, места кривичног догађаја, откривају личне карактеристике или необичне облике понашања преступника, које се јављају док се врши злочин (Douglas, Corinne 1992, 10). Управо, функционална страна кривичног дела или механизам његовог извршења представља систем интеракције лица, материјалних објеката и процеса. У механизму извршења кривичног дела потребно је идентификовати елементе, чије познавање као и познавање регуларних веза између њих, дају информациону основу за активности истражитеља и суд. Ово је емпиријски ниво перцепције догађаја, појаве и процеса објективне стварности у вези са механизмом извршења кривичног дела (Smakhtin, Sharapov 2018, 162).

Значај трагова јесте у њиховом доприносу у утврђивању објективне истине. Међутим, нужно је утврдити постојање односа између пронађеног трага и кривичног дела и учиниоца. Једино такав траг, може послужити као основ даљем оперативном раду на расветљавању кривичног дела и као доказ у кривичном поступку. У фази криминалистичко – форензичке обраде места кривичног догађаја, потребно је утврдити узрочну везу између пронађених трагова и кривичног дела, односно учиниоца. На тај начин је потребно оценити подобност ових трагова као доказа. Полазећи од природе доказа, односно врсте доказних средстава, докази могу бити лични и материјални (стварни). Притом, материјални (стварни) докази су такви докази код којих се извор информација битних за решавање кривичне ствари налази у самим исправама, односно у писаним документима, предметима и стварима које су у одређеној вези са кривичним делом (Бејатовић 2008, 281). Због тога, утврђене односе између трагова, кривичног дела и учиниоца, треба обавезно и „фиксирати” у виду записника, видео и фото документације и слично, како би остала објективност прикупљених трагова.

Трагови, поред указивања на постојање кривичног дела и средстава извршења, указују и на начин извршења (разваљена врата, отров у телу жртве ...). Такође, пронађени трагови на месту кривичног догађаја, могу указати на мотив извршења кривичног дела (претеће писмо, рецимо), што је од великог оперативног значаја, јер усмеравају оперативни рад у правцу откривања учиниоца конкретног кривичног дела. Поред тога, у многим случајевима, трагови могу да помогну и у утврђивању места и времена извршења кривичног дела, као и да укажу да ли је једно или више лица учествовало у извршењу. Трагови могу да послуже и за утврђивање идентитета лица која су била присутна на том месту, а самим тим и да укажу на шири круг лица као могућих учинилаца. Ту се пре свега истичу трагови папиларних линија, прстију, дланова, зуба...

Међутим, на месту кривичног догађаја (као и на другим местима), могу се пронаћи и трагови који нису у вези са кривичним делом и учиниоцем или су у некој посредној вези али нису од утицаја за расветљавање конкретног кривичног дела. Код таквих трагова мора се, прво, са сигурношћу утврдити постојање везе са кривичним догађајем, односно да ли су релевантни у односу на кривично дело и учиниоца. Ни један траг се не сме одбацити без обзира што, на први поглед, немају никакве везе са кривичним делом. Тек применом одређених метода, криминалистичким вештачењем, провером, односно на основу добијених резултата, заједно са осталим доказима и чињеницама, могуће је донети правилан закључак. У сваком случају, морају се утврдити и узроци постојања таквог трага на месту кривичног догађаја, како би се објаснило његово постојање. У оваквим случајевима, одређена криминалистичка вештачења имају изузетан значај за утврђивање релевантности пронађеног трага или предмета.

У већини случајева, трагови у стању у којем су пронађени, не могу послужити дао доказ. Нужно је њихово испитивање и тумачење, односно потребно је извршити одређена криминалистичка вештачења. Поступком вештачења, потребно је извршити упоређивање пронађених трагова са узетим узорцима истих трагова од осумњиченог лица и констатовати подударност или разлике. Трагове можемо вештачити и давати им доказну снагу само ако их пронађемо у довољној количини, односно величини. Ту се ништа не може додати, мада је количина и величина трага у мери у којој је оставио учинилац, често недовољна да би послужила као доказ. Уколико очекујемо да неки траг послужи као доказ, неопходно је онемогућити његову замену или накнадну промену, чиме се искључује могућност различитих злоупотреба.

Такође, трагови не пружају информацију о целом кривичном догађају нити су целовити у односу на учиниоца. Зато је неопходно да се провером и међусобном допуном дође до потврде њихове вредности и отклоне све супротности пре него што постану саставни делови укупних доказа. Због тога се траг не сме посматрати сам за себе и на основу тога искључиво доносити закључак. Поједини траг може пружити информацију о једном делу догађаја или усмери даљу оперативну делатност, па га увек треба посматрати заједно са свим осталим доказима и чињеницама, и у склопу целокупног кривичног догађаја.

Закључак

Криминалистичко – форензичка обрада места кривичног догађаја је веома разноврсна и комплексна активност, која подразумева ангажовање више различитих субјеката. Заснива се, претежно, на мерама и радњама практичног карактера које су усмерене на тумачење материјалних трагова пронађених на месту кривичног догађаја, њихово испитивање и спровођење различитих врста лабораторијских и других анализа и експерименталних провера, чиме се омогућава добијање материјалних доказа неопходних за кривични поступак, односно расветљавање и доказивање кривичних дела.

Криминалистичко – форензичка обрада, условљена специфичностима сваког појединачног места кривичног догађаја, захтева професионалан, стручан и систематичан начин спровођења, имајући у виду одређене „осетљиве” тачке у самом процесу обраде, које могу пресудно утицати на крајњи резултат, односно разјашњење кривичног дела и хватање учиниоца.

Одређивање границе места кривичног догађаја, од стране овлашћеног службеног лица који се упућује први, мора бити резултат добре процене. У супротном, неки материјални трагови могу бити „невидљиви”, јер остају ван границе места кривичног догађаја, чиме се директно утиче на резултат обраде, односно доказивање кривичног дела. Поред тога, прикупљање најважнијих података од стране овлашћеног службеног лица (по његовом доласку) значајно је у смислу каснијег обједињавања материјалних трагова са места кривичног догађаја и исказа тих лица од којих прикупља податке, нарочито у случајевима када материјални докази сами нису довољни да расветле кривични догађај. Такође, омогућавање непотребном особљу улазак на место кривичног догађаја, повећава ризик од уништења или оштећења трагова. Промене на траговима или њихова контаминација, уклањање предмета, односно њихово паковање, уколико није праћено одговарајућом документацијом има директан утицај на резултат обраде.

Поред тога, криминалистичко – форензичка обрада носи ризик и када су у питању сама лица, односно субјекти који учествују у њеном спровођењу што, нажалост, потврђује професионална пракса. Постављање доказа на место кривичног догађаја који указују на одређеног учиниоца, прикупљање одређених доказа без одговарајућег налога, фалсификовање лабораторијских анализа (ради скретања истраге са одређеног осумњиченог или да би се ојачала теза тужилаштва), испитивање материјалних доказа од стране лица без потребних квалификација, игнорисање одређених материјалних трагова на месту кривичног догађаја, коришћење непроверених метода рада и истраживања, кршење одговарајућих протокола у раду или у прикупљању трагова и предмета, представљају активности које директно утичу на прикупљене доказе и њихов кредибилитет. Без обзира да ли се ради о кривичним делима са умишљајем или су активности резултат несавесног односа, њихов утицај може бити пресудан.

Такође, у одређеним случајевима лица која врше обраду места кривичног догађаја, могу бити у одређеној моралној дилеми. Када је, на пример, учинилац кривичног дела лице које је то урадило из самоодбране, односно крајње нужде где је јасно видљиво да је лице било принуђено да се брани, с једне стране, професионализам налаже прикупљање доказа о кривици тог лица док, с друге стране, људско саосећање иде у прилог одбране тезе да лице није криво јер је морало тако да поступи. Слично је и у случају када се, рецимо, ради о жртви породичног насиља која је задобила тешке телесне повреде од стране насилника, а у њеном цепу се пронађе мања количина дроге за личну употребу. Пронађена дрога нема никакве везе са кривичним делом које је учињено према жртви. С друге стране, жртва је претрпела тешке последице, па се може јавити дилема да ли некога ко је довољно „кажњен” тиме што је уживалац наркотика додатно казнити у посебном поступку, или учинити да доказ „нестане”.

Због свега наведеног, неопходно је да у екипи која врши криминалистичко – форензичку обраду места кривичног догађаја буду особе које имају стручни, морални и професионални кредибилитет, који ће у свом раду поштовати прописане процедуре и својим залагањем допринети да обрада обезбеди такве материјалне доказе, чији ће кредибилитет бити потврђен у самом кривичном поступку.

Литература

1. Adderley, Richard, John W. Bondt and Michael Townsley. 2007. “Predicting Crime Scene Attendance”, *International Journal of Police Science & Management*, 9(4):312-323.
2. Алексић, Живојин и Милан Шкулић. 2002. *Криминалистика*. Београд: Досије.
3. Бејатовић, Станко. 2008. *Кривично процесно право*. Београд: Службени гласник.
4. Douglas, E. John and Corinne Munn. 1992. “Violent Crime Scene Analysis: Modus Operandi, Signature, and Staging”, *FBI Law Enforcement Bulletin*, 61(2):1-11.
5. Erzsebet, Fuszter. 2020. „New Technical Devices and Methods in Crime Scene Investigation”, *Journal of Eastern-European Criminal Law*, 2020(1):29-35.
6. Žarković Milan, Oliver, Lajić, Zvonimir, Ivanović. 2010. „Policijsko postupanje prilikom obezbeđenja mesta krivičnog događaja kao preduslov za uspešnu forenzičku identifikaciju“, *NBP*, 15(2):71-86.
7. Жарковић, Милан, Ивана Бјеловук и Тања Кесић. 2012. *Криминалистичко поступање на месту догађаја и кредибилитет научних доказа*. Београд: Криминалистичко полицијска академија.
8. Julian, Roberta, Sally Kelty and James Robertson. 2012. ”Get It Right the First Time: Critical Issues at the Crime Scene“, *Current Issues in Criminal Justice*, 24(1):25-38.

9. Кривокапић, Владимир. 2005. *Криминалистичка тактика*. Београд: Полицијска академија.
10. Nincic, Zeljko. 2018. "Data as the starting point of a security assessment", In *Security system reforms as precondition for Euro – Atlantic integrations*, eds. Marjan Gjurovski, 197-206. Skopje: Faculty of Security.
11. Нинчић, Жељко. 2019а. „Прикривене операције у функцији сузбијања организованог криминала”, *Војно дело*, (2):82-96.
12. Nincic, Zeljko. 2019б. „Security Assessment in the Function of Covert Police Activity”, In *Archibald Reiss Days*, eds. Dragan Mladan et.al., 163-175. Belgrade: Academy of Criminalistic and Police Studies.
13. Правилник о полицијским овлашћењима, „Службени гласник РС”, бр. 41/19.
14. Симоновић, Бранислав. 2004. *Криминалистика*. Крагујевац: Правни факултет у Крагујевцу и Институт за правне и друштвене науке.
15. Sollie, Henk, Nicolien Kop and Martin C. Euwema. 2017. „Mental Resilience of Crime Scene Investigators”, *Criminal Justice and Behavior*, 44(12):1580-1603.
16. Smakhtin, Evgeny and Roman Sharap. 2018. “Combating Crime with the Help of Criminalistics”, *BRICS Law Journal*, 5(4):155-174.

CRIMINALISTICS - FORENSIC PROCESSING OF THE PLACE OF A CRIMINAL EVENT

Summary: Every person who commits a criminal offense tries both to cover up his criminal activity and to remove traces at the place of execution that would be incriminating for him and could bring him in connection with the criminal offense. However, despite such efforts the place where a certain criminal event took place, in most cases is a place where it is possible to find different types of traces and objects related to the crime. Most of these traces and objects, often have their origin and are related to a specific crime. However, traces and objects can be found that are not related to the specific crime and perpetrator or have some remote connection but are not crucial for its elucidation. Resolving such a dilemma implies determining the relevant relationship between the traces and objects found at the scene of the criminal event and the criminal act and its perpetrator. In that case, criminal (forensic) processing of the crime scene is an activity that is crucial for establishing legally relevant facts and for the success of criminal proceedings.

The paper discusses the specifics of criminal – forensic processing of the crime scene. The existence of different types of traces at the crime scene is pointed out and the importance of their finding, fixing, interpretation and packaging is emphasized. Special emphasis is placed on the need to determine the causal consequential links between the traces and objects found and the specific criminal offense and the perpetrator, i.e., their probative credibility in the context of the outcome of the criminal proceedings.

Key words: crime scene, traces, crime scene processing.

